Cécile Chaminade Yıldız Sarayı'nda

ÖMER EĞECİOĞLU

FRANSIZ KADIN BESTECİ CÉCILE LOUISE STÉPHANIE CHAMINADE, PİYANİST OLARAK ÇIKTIĞI TURNELERİN BİRİNDE İSTANBUL'A DA GELEREK, 17 NİSAN 1901 AKŞAMI YILDIZ SARAYI TİYATROSUNDA II. ABDÜLHAMİT VE İKİ OĞLUNUN HUZURUNDA ÇALDI. THE PHILHARMONIC DERGİSİNDE ÇIKAN BİR MAKALE SAYESİNDE BU KONSER HAKKINDA ÇOK DETAYLI BİLGİLERE ULAŞABİLİYORUZ.

"Benim aşkım müzik; ben müzik sanatının rahibesiyim."

1880-1910 yılları arasında müzik dünyasında besteci ve piyanist olarak çok büyük bir üne kavuşmuş olan Fransız kadın besteci Cécile Louise Stéphanie Chaminade (1857–1944), bu sözleriyle herhalde yaptığı kısa süreli platonik evlilikten çok sanatına kendisini ne kadar adamış olduğunu dile getiriyordu. Özellikle tarih boyu erkeklerin egemenliği altında kalmış olan kompozitörlükte kendisine bir yer yapması için beklenen özveri, bir kadın sanatçı olarak aşması gereken engeller ve bu yarışma ortamında ortaya koyduğu insan üstü gayret de bu sözlerde gizlenmiş görünüyor.

19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında kendisine sık sık "Dünyanın yaşayan en büyük kadın bestecisi" sözleri yakıştırılan Cécile Chaminade'ın müziği, kulağa doğal gelen bir fikri çekici bir melodi ve ritmik zarafet ile işleyip süsleyen bir biçimdeydi; kendine özgü, akıcı ve hoş, yapmacıklıktan uzak bir müzikti bu. 19. yüzyılın son çeyreğinde genç bir kız olarak başladığı konser hayatında piyanist olarak çıktığı çok sayıda Avrupa turnesinde ve Amerika ziyaretinde kendi eserlerini başarıyla icra etti.

Fransız besteci-piyanist Cécile Chaminade (1857-1944), 1885 yılında
Foto: C. Brion, Bibliothèque nationale de France

Cécile Chaminade bu turnelerin birinde İstanbul'a gelerek, 17 Nisan 1901 akşamı Yıldız Sarayı tiyatrosunda II. Abdülhamit ve iki oğlunun huzurunda çaldı. Ertesi akşam da Beyoğlu'ndaki Union Française salonunda bir konser verdi.

CÉCILE CHAMINADE KİMDİR?

Cécile Chaminade 8 Ağustos 1857'de Paris'te doğdu. Altı kardeşin üçüncüsüydü. Sanat meraklısı olan varlıklı ailede sigortacı olan babası keman, annesi ise piyano çalıyordu. Chaminade ilk piyano derslerini annesinden aldı. Çocuk yaşında yaptığı besteleri komşuları ünlü Georges Bizet'e çaldı ve gösterdiği yetenek ile besteciden üstün takdir gördü. Kız çocuk olduğu için babası konservatuvara girmesine izin vermediğinden müzik eğitimine özel ders alarak devam etti. Öğretmenlerinin arasında Félix Le Couppey, Martin Pierre Marsick ve "Jocelyn" operasının bestecisi Benjamin Godard bulunmaktaydı. 1877'de Paris Pleyel salonunda ilk kez dinleyicilerin karşısına çıkan Chaminade, bundan sadece bir yıl sonra da tamamen kendi bestelerinden oluşan bir resital verdi.

"Mignon" operasının bestecisi ve zamanın Paris Konservatuvarı Müdürü Ambroise Thomas, Chaminade için "Bu beste yapan bir kadın değil, kadın olan bir besteci" sözlerini kullanıyordu. Günümüzde küçümseyici bir hava taşıyan bu sözlerin 19. yüzyılda bir övgü göstergesi olarak söylendiğini düşünmek gerekiyor.

Chaminade profesyonel yaşamının büyük bir bölümü piyanist-besteci olarak yaptığı turnelerle geçirdi. 1908 yılında ABD'ye giderek Ekim-Aralık ayları arası on iki şehirde kendi eserlerini seslendirdiği konserler verdi. Chaminade'ın başarıları kadınlar için çok önemli bir gelişmeydi. Kendine güven, dayanışma ve övgü vesilesi oluşturdu. Bu heyecanla 20. yüzyılın başında sayısı 200'ü aşkın "Chaminade Kulübü" kuruldu.

Sosyal hayattan pek haz etmeyen Chaminade, annesine yakınlığıyla biliniyordu. Özel hayatına gelince, 1901-1907 yılları arası kendisinden 20 yaş büyük

Cécile Chaminade gençlik yıllarında

Louis-Mathieu Carbonel adlı Marsilyalı yayınevi sahibi ile evlendi ama bu evlilik platonik bir birliktelikti. Kendi sözlerine göre: "Sanat hayatı ile ev hayatını uzlaştırmak çok zor... Yetenekli bir kadın onu takdir eden bir erkekle evlendiğinde bu iki taraf için de ideal bir yaşam olabilir."

Sanatçının bu gözlemi elbette ki tarihte çok sayıda sanatçı kadının dezavantajlı toplumsal konumunu ve üstesinden gelmesi beklenen baş sorunlarından birini dile getiriyor.

Chaminade 1901 yılında zamanın büyük yeniliği gramofon için kayıt yapan ilk piyanistlerden biri olarak tarihe geçti. Daha sonra 1913-14 yıllarında Londra'ya giderek piyano çalma kağıdı (piano roll) teknolojisi ile Aeolian Şirketi için eserlerinin kayıtlarını yaptı. Birinci Dünya Savaşı'nda yaralı askerlerin nekahatine tahsis edilen evlerde gönüllü çalıştı. Bu zamandan sonra yavaş yavaş bestecilikten elini ayağını çekti, konser hayatı da giderek duruldu.

İlerleyen yaşıyla beraber sanatçı çeşitli sağlık sorunları ile karşı karşıya kaldı. 1926'da sol ayağında dekalsifikasyon teşhis edildi. Doktorlar buna neden olarak çok katı vejetaryen diyetini gösteriyorlardı. Ayağının 1938'de kesilmesi gerekti. Cécile Chaminade 13 Nisan 1944'te 86 yaşında Monte Carlo'da öldü.

BELLİ BAŞLI ESERLERİ

400'den fazla eseri olan bestecinin özellikle piyano yapıtları çok popülerdi. Bunlar karakter parçası niteliğinde, melodik ve genellikle kısa eserlerdi. Piyano müziğine bu sınırlı yaklaşımı büyük bir olasılıkla sanat hayatının estetik ve parasal yönlerini göz önüne alarak, zamanın müzik çeşitleri içinde kendine sağlam bir yer sağlamak düşüncesinden kaynaklanıyordu.

Piyano için sevilen eserleri arasında *Eşarp dansı "Pas des écharpes"*, Op. 37, *6 Études de concert*, Op. 35, *Romances Sans Paroles*, Op. 76, *Toccata*, Op. 39, *Sonata*, Op. 21 bulunmaktadır. Bunlardan özellikle Op. 35 etüdlerinde yer alan *Automne*, Leopold Godowsky ve Shura Cherkassky gibi büyük piyanistlerin repertuarındaydı.

Zamanın birçok Fransız bestecisi gibi İspanyol etkisi ile yazılmış eserleri de vardır: *La Sevillane*, Op. 19, *La Lisonjera*, Op. 50, *Sérénade Espagnole*, Op. 150 gibi. En ünlü şarkıları arasında *L'anneau d'argent* (1891), *Veins, Mon Bien-Aimé* (1892), ve *Si J'Etais Jardinier* (1893) sayılabilir.

Diğer eserlerine gelince; bale-senfoni *Callirhoë, Op. 37*, koro ve orkestra için lirik senfoni *Les Amazones*, Op. 26, komik-opera *La Sévillane, Op. 19* belli başlı sahne eserleri arasında yer alır. Bunlara ek olarak iki orkestra süiti ve iki piyano üçlüsü, piyano ve orkestra için bestelediği *Concertstück*, Op. 40 da en önemli eserlerindendir. Chaminade'ın günümüzde de repertuvarlarda yer alan ve kulağa en aşina gelecek yapıtı ise herhalde *Concertino pour Flûte*, Op. 107 dir.

Chaminade eserleri en çok basılıp satılan kadın bestecilerdendi. Özellikle *Eşarp Dansı*, sanatçının yaşam süresi içinde beş milyondan fazla satarak onu zamanın müzisyenleri arasında ticari başarısı en yüksek olanlardan birisi yaptı.

Chaminade'ın müziği özellikle İngiltere ve ABD'de çok popüler oldu. Kendisi de müziğinin tanıtımını yapmak üzere 1892'den itibaren İngiltere'de her yıl konserler verdi, burada Kraliçe Victoria'nın birçok

Cécile Chaminade (1857-1944), Londra, 1890
Foto: H. S. Mendelssohn, Bibliothèque nationale de France

Solda: Cécile Chaminade'ın 20. yüzyıl başında bir gazetede çıkan resmi. Sağda: Chaminade'ın şarkılarını Yıldız Sarayı'nda bestecinin eşliğinde seslendiren Paris Comédie-Française sanatçısı soprano Zoé Molé-Truffier

kez misafiri oldu. Victoria, Chaminade'ın müziğini o kadar seviyordu ki vasiyeti üzerine kraliçenin 1901'deki cenaze töreninde sanatçının Op. 78 *Org için Prelüd*'ü çalındı.

CHAMINADE İSTANBUL'DA

Chaminade İstanbul'a Fransa'nın İstanbul Büyükelçisi Ernest Constans'ın davetlisi olarak geldi. Beraberinde Paris Comédie-Française'ten iki sanatçı daha bulunmaktaydı: Soprano Zoé Molé-Truffier ve eşi Aktör Bay Jules Truffier. İstanbul'dan önce Budapeşte'de sahneye çıktılar. Chaminade hem kendi solo piyano eserlerini seslendirdi hem de şarkılarını seslendiren Zoé Molé-Truffier'e piyanoda eşlik etti.

Sanatçının 18 Nisan 1901 akşamı Beyoğlu'ndaki Union Française salonunda vereceği konseri *Le Figaro* gazetesi on gün kadar öncesinden İstanbul kaynaklı bir haberle Parislilere duyurmuştu:

> İstanbul'dan:
> Bayan Chaminade burada 18 Nisan tarihinde Union Française'de Bayan Molé-Truffier ve Comédie-Française'den Bay Truffier eşliğinde büyük bir konser verecek.

Büyükelçi Ernest Constans, sanatçının II. Abdülhamit'in huzurunda da çalmasını arzuluyordu. Bunu mümkün kılmak üzere Büyükelçi'nin baş tercümanı tarafından saraya iletilen bir dilekçenin içeriği özet olarak şöyledir:

> Union Française kulübünde konser vermek üzere İstanbul'a gelmiş bulunan Truffier ve Chaminade adlı iki bayan sanatçı sarayda padişahın huzurunda konser vermek arzusundalar. Bunu mali bir kazanç için değil de böyle bir konserin sağlayacağı şeref ve şöhret için yapmak istiyorlar.

Bu belge "Bestekar ve şarkıcı iki kadının Dersaadet'te ve Padişah huzurunda konser vermek istelemeleri" konu başlığı ile Devlet Arşivlerinde bulunuyor (Y. PRK.TŞF. 6/28).

Chaminade'ın Yıldız Sarayı tiyatrosundaki konseri Union Française konserinden bir gün önce, 17 Nisan 1901 akşamı gerçekleşti. Beklenmedik bir kaynak sayesinde bu konser hakkında elimizde çok detaylı bilgi bulunuyor.

Cécile Chaminade'ın Amerikalı hayranlarından, Chicago'lu Kathleen Shippen adlı genç bayan piyanist, bu şehirde yayımlanan *The Philharmonic* dergisinin Şubat 1902 sayısında Chaminade üzerine bir yazı yazmış. Yazının bir bölümü sanatçının 1901'deki İstanbul ziyaretine ayrılmış. Yazarın bu bilgileri nereden elde ettiği belirtilmemiş olmakla birlikte verilen detaylardan Chaminade'ın İstanbul ziyareti ve Yıldız sarayındaki konser hakkında çok şey öğreniyoruz.

> Geçtiğimiz Nisan ayı bir akşam İstanbul'da Türk sultanının sarayındaki konser salonunda majestelerinin önüne çıkan Bayan Chaminade'a sultanın verdiği emir "Hüzünlü bir şey çalma" oldu. Bayan Chaminade, Comédie-Française'ten Bay ve Bayan Molé-Truffier ve Büyükelçi Constans ve refakatindeki eşiyle birlikte, Paris'ten Büyükelçi'nin konuğu olarak bu şehire geldiler.
> Halka açık konserinden bir gün önce Sultan, Bayan Chaminade'a kendisine özel bir konser vermesi için emir gönderdi. Sultan'ın konser salonu küçük, mimari olarak zarif, iyi düzenlenmiş ve güzelce dekore edilmiş bir yer. Majesteleri iki oğlu eşliğinde, sahnenin sağındaki altın saçaklı perdelerin arkasında yer alan kraliyet locasında oturdu. Haremindeki hanımların bir kafes arkasından müziği dinlemelerine izin verildi. Birkaç seçkin Türk yetkilisi, Büyükelçi ve Bayan Constans da salondaki diğer dinleyicilerdi.
> Sadrazam sahnede Bayan Chaminade'ın yakınında oturdu Sultan'ın isteklerini ona iletti. Moral verecek bir şekilde "Endişelenmeyin," dedi, "eğer Sultan sizi bir parçanın ortasında durdurursa, çaldığınız şeyi sevmediği içindir." Bayan Chami-

nade endişesinden bir ürperti geçirip Sultan'a doğru baktı. Süslü parmaklığın o kadar aşağısında oturuyordu ki sadece alnı ve fesi görünüyordu. Nihayet cesaretini toplayarak ve seçtiği parçanın beğenileceğini ümidiyle "La Morena" yı çaldı. Bitiminde Sadrazam Chaminade'ın yanından ayrılarak locadaki soylu patronunun yanına gitti.

Döndüğünde "Majesteleri çok memnun ve daha çalmanızı istiyor" dedi. Bayan Chaminade takdirini ifade ederken öne doğru eğilen Sultan'ın gözleriyle bir an karşı karşıya geldi. İleride kafesin arkasında ileri geri uçuşan beyazlıklar göze çarpıyordu. Sonra "Les Sylvains"i çaldı ve ardından Bayan Molé-Truffier'ye "Reviens mon bien aimé" ve "Mon cœur chante" şarkılarında eşlik etti.

Sultan'la konuşmasından gülümseyerek geri dönen sadrazamın olumlu tavrından cesaret alarak Bayan Chaminade bundan sonra "Airs de ballet," "La courante," "3me valse," "La lisonjera," "La fileuse," ve "Danse Créole" bestelerini çaldı, arkasından Bayan Molé-Truffier "Ronde d'amour" ve "Bleu" şarkılarını söyledi. Şarkıların bitiminde Sultan'ın oğlu ayağa kalkarak sadrazama Sultan'ın Bayan Chaminade'ın çalmaya devam etmesini istediğini işaret etti. Chaminade'nin programının sonunda seçtiği parçalar "Danses Anciennes" ve "Elevation"du. Sonra Sultan sadrazamı yanına çağırarak parmaklığın arkasından birkaç söz söyledi.

Bayan Chaminade'ın yanına geri döndüğünde sadrazam, "Sultan'ı, oğullarını ve haremini büyülediniz. Size verebileceği en yüksek nişan olan 3. sınıftan Şefkat Nişanı'nı vermek istiyor. 1. sınıf sadece hükümdarlara, ikincisi sadece büyükelçilere, bu üçüncüsü ise en üstün dahilere ayrılmıştır." dedi. Bayan Chaminade büyük bir şaşkınlıkla kendisine verilen kutuyu aldı. Kutunun içinde mineli, değerli taşlarla süslenmiş; kırmızı, yeşil ve beyaz kordonlu bir madalya vardı. Sultan kendisine şahsen teşekkür etmek istediği için Chaminade,

1889'da II. Abdülhamit'in 1889'da Yıldız Sarayı içinde yaptırdığı Saray Tiyatrosu. Abdülhamit burada sahneye çıkan sanatçılara rütbeler vermiş, gelen yabancı sahne sanatçılarını para, nişan ya da değerli armağanlarla ödüllendirmişti

sadrazam ve Büyükelçi Constans ile beraber kraliyet locasına yaklaştı. Sultan, Bayan Chaminade'a üzerinde pembe balmumuyla mührünü taşıyan sarı ipek bir kese verdi. "Bilinsin ki," dedi Sultan, "ben bu Fransız dahiyi şereflendirmek istiyorum. Kendisi şu andan itibaren bizim yüksek korumamız altındadır."

Konserden sonra Bayan Chaminade, Büyükelçi ve Bayan Constans, Bay ve Bayan Molé-Truffier şerefine sarayda bir ziyafet verildi. Doğunun itibarını yansıtırcasına muhteşem altın ve gümüş tabaklar içinde çok lezzetli yemekler ikram edildi. Saraydan ayrılırken Bayan Chaminade, Sultan'ın penceresine tırmanan lüks sarmaşıktan bir gül kopardı.

Gecenin sessizliğinde gölgelerin oynaştığı bahçe, besteci üzerine derin bir izlenim bıraktı; çiçekli çalılıkların zenginliği, havadaki ağır parfüm ve koruma altında yaşayan Sultan'ın gizemli yaşamı, ağaçlar arasında hareketsiz nöbet bekleyen askerlerin savaşçı görüntüleriyle karışıyordu.

Büyükelçi Constans'ın residansına dönüldüğünde Bayan Chaminade, kadınlara özgü doğal merakla Sultan'ın mühürünü kırarak kendisine hediye edilen saten keseyi açtı. Kesenin içinden 600 dolar karşılığı bir tomar Türk banknotu çıktı (2018 yılı itibariyle $18.000 kadar oluyor).

Ertesi gün Bayan Chaminade halka açık bir konser verdi. Büyük bir zevkle süslenmiş olan salonda büyükelçilerin hemen hepsi yer almıştı. Konser sonrası sanatçı büyük alkış aldı ve çiçeklere boğuldu.

Bu yazı sayesinde Cécile Chaminade'ın 17 Nisan 1901'de İstanbul Yıldız Sarayı tiyatrosunda II. Abdülhamid için verdiği özel konserin programı da elimizde bulunuyor. Programdaki eserlerin tümü Chaminade'ın kendi besteleri. Solo piyano parçaları arasına serpiştirilmiş olarak Soprano Zoé Molé-Truffier'in söylediği şarkılar var:

La Morena
Les Sylvains

Cécile Chaminade'ın 1920'lerin sonunda bir gazetede yayınlanan resmi

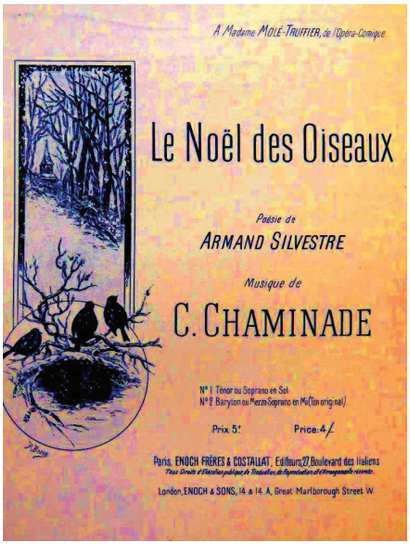

1894 tarihli *Kuşların Noel*'i "Le Noël des Oiseaux" şarkısı, Cécile Chaminade'ın İstanbul'a beraber geldiği arkadaşı Soprano Zoé Molé-Truffier'e ithaf ettiği bir eserdi

Reviens mon bien aimé (soprano: Zoé Molé-Truffier)
Mon cœur chante (soprano: Zoé Molé-Truffier)
Airs de ballet
La courante
3me valse
La lisonjera
La fileuse
Danse Créole
Ronde d'amour (soprano: Zoé Molé-Truffier)
Bleu (soprano: Zoé Molé-Truffier)
Danses Anciennes
Elevation

Yazıda bahsi geçen ikinci konser ise *Le Figaro* gazetesinin de duyurduğu gibi 18 Nisan 1901 tarihinde Beyoğlu'nda Union Française salonunda verildi.

Chaminade İstanbul'a Viyana ve Budapeşte üzerinden gelmişti. İstanbul'dan ayrıldıktan sonra Atina ve Roma'da konserler verdi, bunun ardından 1901'in Haziran ayında Paris'e geri döndü.

Paris'te yayımlanan *Les Annales politiques et littéraires* dergisinin 9 Haziran 1901 tarihli sayısında Chaminade ile Paris'e geri dönmüş olan Jules Truffier'nin gezi üzerine bir şiirini buluyoruz. Dergi, Truffier'in şiirini "17. yüzyıl tarzına uygun bir madrigal yazmış" diyerek şakayla karışık bir şekilde sunuyor:

Comédie-Française aktörü dostumuz Jules Truffier, zarif eşi Bayan Molé-Truffier ve ünlü müzisyen-besteci C. Chaminade ile beraber gittiği İstanbul'dan şöhretine layık armağanlarla döndü. Sanatçıların üçü de madalyalarla taltif edilirken Büyükelçimiz Bay Constans ve nezaketin ta kendisi olarak tanımladıkları Bayan Constans tarafından İstanbul'da büyük samimiyetle karşılandılar. Truffier, Büyükelçi'nin eşine misafirperverliği için tekrar teşekkür etmek üzere aşağıdaki dizeleri kaleme aldı:

İSTANBUL'DAN AYRILIRKEN

Madam E. Constans'a

Maviliğini cennetten ayrılır gibi arkada
bırakıyoruz!
Ve mükemmel güzelliğini daha da yüceltmek için
Bir ayin ödünç alıyoruz Peygamber'in
çocuklarından
Seni kalbimiz, damağımız ve gözlerimizle
selâmlıyoruz.

Pilav kaşıklayıp terlik giyerek,
Günlerce güneşle beraberdik,
Birlikte olmaktan sarhoş bir üçlü,
Kalbimiz, gözlerimiz ve damağımızın izlenimleri!..

Ne yazık ki her sarhoşluk aslında
Mutluluğun arkasından gelen tatlı pişmanlık
Melankoliyle devam edeceğiz yolumuza,
Gözlerimiz, damağımız ve kalbimiz hüzünlü.

Mayıs 1901.

17. yüzyıl geleneklerine tastamam uyan bir madrigal, değil mi?

CHAMINADE'IN NİŞANLARI

Chaminade'ın İstanbul'da aldığı 3. sınıftan Şefkat Nişanı'ndan önce ve sonra layık görüldüğü iki nişan daha var. Bunlardan ilki İngiltere'den. New York'ta yayımlanan *Musical Courier* dergisinin 22 Aralık 1897 tarihli sayısındaki Londra kaynaklı habere göre o sıralar İngiltere'yi ziyaret etmekte olan Chaminade, İngiltere Kraliçesi Victoria için Windsor Sarayı'nda 3 Aralık 1897 akşamı bir resital verdi ve konserin ardından Kraliçe tarafından gümüş Jübile Madalyası ile taltif edildi.

Cécile Chaminade'ın madalyaları. Yukarıda: Chaminade'a 1897'de verilen Kraliçe Victoria'nın Jübile Madalyası. Ortada: 1901'de Chaminade'a II. Abdülhamid tarafından verilen 3. sınıf Şefkat Nişanı. Aşağıda: 1913'te sanatçıya Fransa tarafından verilen Chevalier de la Légion d'honneur liyakat nişanı. Chaminade Légion d'honneur ödülüne layık görülen ilk kadın besteci olarak tarihe geçti

4 Mayıs 1901 tarihli 17 numaralı *L'Orient* dergisinde, yakın zamanlarda saray tarafından verilen nişanların dökümünün yapıldığı bir sütun içinde Cécile Chaminade'a 3. sınıftan Şefkat Nişanı verildiği haberi de yer alıyor. 3. Sınıftan Şefkat Nişanı verildiği bildirilen diğer sanatçı ise soprano Zoé Molé-Truffier. Jules Truffier de 3. sınıftan Mecidiye Nişanı'na layık görülmüş.

Son olarak da Chaminade, 1913 yılında Fransa'nın *Chevalier* de la *Légion d'honneur* liyakat nişanı ile ödüllendirilerek bu şerefe layık görülen ilk kadın besteci olarak tarihe geçti. 16 Ağustos 1913 tarihli *Le Gaulois* gazetesi, besteciye kırmızı kurdeleli *Légion d'honneur* nişanı verildiğini şöyle anlatıyor:

> Çok sayıda eseri olan olağanüstü bir piyanist ve mükemmel bir besteci. Değişik formlardaki zarif besteleri sanatsal çevrelerde kısa zamanda popüler oldu. Tatlı melodileri ve pitoresk armonileri her yere yayıldı. Baleler, sonatlar, pastoraller, şarkılar, dans ezgileri, lirik oyunlar... Bayan Chaminade elini attığı her formda başarılı oldu. Paris'in şans yıldızı altında doğdu ve seçkin yetenekleri çağdaşları arasında kendini göstermesini sağladı. Kırmızı Kurdele, yakasında uzun zamandır taşıdığı mor broşun yerini alacak.

Chaminade'ın müziği sanatçının yaşlılık döneminde unutulmaya başladı. Üstelik 20. yüzyılın ilk yıllarından sonuna kadar, *Grove's Dictionary of Music and Musicians* ansiklopedisi, Chaminade'ın yapıtlarını özetle şöyle nitelendiriyordu: "Bayan Chaminade'nin eserlerinin çoğu gerçek cazibeleri ve zarif yapılarına rağmen kulağa hoş gelen salon müziği düzeyinin üzerine çıkamıyorlar."

Bu değerlendirmenin bir oranda cinsiyetçilikten kaynaklandığını şu şekilde görüyoruz; 2001 tarihli *Grove's*, Chaminade için yukarıdaki özeti vermek yerine aşağıdaki sözleri kullanıyor:

> Chaminade'ın yaklaşık 400 kompozisyonunun hemen hemen tümünün yayınlanmış olması dikkat çekerken, daha da çarpıcı olan, 20. yüzyılın ilerlemesiyle sanatçının ününde gözlenen ani azalmadır. Bu olgu kısmen modernizme ve Geç Romantik Fransız müziğinin küçümsenmesine atfedilebilirse de aynı zamanda kadınları ve onları müziğini etkileyen toplum estetiği koşullarından da kaynaklanmaktadır.

Bu yazıya nasıl Chaminade'ın sözleriyle başladıysam, yine onun sözleriyle bitirmek istiyorum. Büyük Franz Liszt bir mektubunda "Sanatçının kaderi hazin ama muhteşemdir" sözlerini kullanmıştı. Chaminade da Liszt'ten yüz yıl sonra, yaşlılık yıllarında, eski bir arkadaşına yazdığı mektupta sanatçı olarak mütevazı beklentilerini şu sözlerle ifade ediyor:

> Unutulmamak, sizi anlayanların kalplerinde ve anılarında yaşamak, bir sanatçı için en büyük tesellidir.

ÖMER EĞECİOĞLU – SANTA BARBARA, CA, ABD